

פתיחה

שאל שאלתי לטענות ולתשובות אשר אתי נגד טענותיהם של החולקים על דתנו: מבין הזמשיכים אחר הפילוסופיה, ומבין מאמיני דתות אחרות, ומבין הפינים מבני ישראל, ומכרתי מה ששמעתי לפני זמן מה - טענות ששען החבר, לפני כארבע מאות שנה, במני מלך הכוזרים, טענות אשר על פיהן קבל המלך את דת היהודים, כמו שהדבר מפרסם וכמו שהזכר בספרי דברי הימים. מלך זה - מספר שם - נשנה אליו חלום אחד פעמים רבות. בחלומו ראה מלאך מדבר אליו ואמר לו: «כנתה רציה בעיני האלוה, אבל מעשה אינו רצי». והמלך היה זהיר מאד במצוות דת הכוזרים, עד שהוא עצמו היה משמש בתיכל אשר להם ומקריב קרבנות בלב שלם. אולם עם כל אשר הוסיף לשמר את המצוות הן היה המלאך נראה אליו לילה לילה ואמר לו: «כנתה רציה, אבל מעשה אינו רצי». דבר זה גרם לו למלך הכוזרים לדרש ולחקר בדבר האמונות והדעות. - וסוף דבר התייחד הוא ועם רב מן הכוזרים אתו. והנה רבות מטענות החבר היו לי לקרת רוח בחיזון מסכימות עם דעתי, - ואמר: ראוי הדבר כי אכתב את הטענות הן כאשר נתגלו, - והמשכילים יביעו».

מספרים כי משנלה לו למלך הכוזרים בחלום כי כנתו רציה בעיני האלוה אך מעשהו אינו רצי, ואף נצטוה בחלומו זה לבקש את המעשה הרצי בעיני האלוה, פנה בראשונה אל פילוסוף אחד ושאלהו להאמנתו.

- בעקבות מה יוצא המלך למסע?
- אל מי לדעתכם היה עליו לפנות?
- מדוע פנה אל הפילוסוף?

(א) אמר לו הפילוסוף:

האלוה אין לפניו לא רצון ולא שנואה, כי הוא ית' מרום מעל כל רצון וכנה, שהרי הכנה מורה על חיות המכח חסך בדבר החסר לו ורק בבוא הפצו יגיע לשלמות, וכל עוד לא יבוא זה - החסרון בעינו עומד. וכן מרום הוא האלוה, לדעת הפילוסופים, מעל ידיעת הפרטים, כי הפרטים משתנים מרנע לרנע, אולם בידיעת האלוה לא יתכן כל שנוי. נמצא שאין האלוה מכיר אותך, ועל אחת כפה וכמה אינו יודע כנתה ומעשיה, וכל שכן אינו שומע תפלתה ולא רואה תעבותיה. ואם אמנם יאמרו הפילוסופים כי האלוה בראהי - אין מאמרים זה כי אם על דרך התשאלה: כי האלוה הוא אמנם עלת העליות בהתהות כל נברא, אך הנברא לא בכנה מאת האלוה נתהות.

ומעולם לא ברא האלוה אדם, כי העולם קדמון; ומאז מעולם נולד כל אדם מאדם שקדם לו, והרכבו בו: צורות ותכונות מזויות ומדות מאביו ומאמו ומשאר קרוביו, ואיכיות התליות באקלים ובארץ הפולדת, במזונות ובמים, ובכחות הנלולים וקבוצות הכוכבים והמזלות כפי מעמדם במערכת.

והכל מעם הסבה הראשונה, אך לא מתוך כנה אשר לה, כי אם על דרך האצילות: מן הסבה הראשונה נאצלה סבה שניה, ומאז נאצלו הסבות השלישיות והרביעיות, - וכך נתחבבו כל הסבות והמסוככים, וכך נשקלשלו, כמו שאמרה מוצא אותם לפניך. וחיוב זה קדמון הוא, כשם שהסבה הראשונה קדמונית היא ואין ראשית לה.

(ב) אמר לו הכוזרי:

רואה אני דבריה נכוחים, אבל אינם נאותים למה שאני מבקש. שהרי יודע אני כי נששי וכה וכל רצוני להסיק רצון משאלה, ובכל זאת הלא הגד לי כי מעשי אינו רצי, אם כי כנתתי רציה, - יש, אמר, בלא ספק, מעשה הרצוי מצד עצמו, לא מצד כנת עושהו. כי אם לא כן, מה לנוצרים ולמסלימים, אשר חלקו ביניהם את העולם המושב, ולחמים זה בזה, אם כי כל אחד מהם עבד את האלוה מתוך כנה וכה ונתג מירות ופרישות וצם והתפלל, ויצא למערכת במטפה להרג את חברו, בהאמינו כי יש בזה צדקות גדולה והתקרבות אל האלוה, ובהלחמים זה בזה מאמין כל אחד מהם כי במוחו חכה לנן עדין! - והלא הצדקת שניהם גם יחד ונמנעת אצל השכל.

- מה תשובתו של הפילוסוף?
- מה לדעתכם יענה לו המלך?

- מה עונה המלך לפילוסוף?
- האם המלך דוחה את דבריו של הפילוסוף?